

EDDA ÓSKARSDÓTTIR Verkið Foldar skart sem er í bakgrunni sækir innblástur í náttúru Íslands en Edda hefur ferðast mikið um Ísland.

FRÉTTABLAÐIÐ/GVA

TÍMAMÓTAÁRATUGUR

Árið 1970 var Rauðsokkahreyfingin stofnuð og árið 1980 var Vígdis Finnbogadóttir kjörin forseti Íslands. Þessi tímamót ramma inn áratug sem var áratugur mikilla umbreytinga í íslensku myndlist og þá einkum myndlist kvenna. Á sýningunni Með viljann að vopni sem opnuð verður á Kjarvalsstöðum í dag er tímabilið skoðað í gegnum verk 27 kvenna sem störfuðu við myndlist á tímabilinu.

Hrafnhildur Schram er sýningastjóri sýningarinnar. „Það er áhugavert að skoða þetta tímabil, það er orðið það langt síðan því lauk að það er komin söguleg fjarlægð á það. Ég vildi kryfja tímabilið og velta fyrir mér hvaða áhrif feminisminn hafði á myndlistina, hvaða áhrif hugmyndalistin hafði og þar fram eftir götunum.“

Hrafnhildur segist hafa haft það í huga er hún valdi listakonurnar sem eiga verk á sýningunni að allar listgreinar ættu sinn fulltrúa. Fyrir utan málverk, hafi grafikin til dæmis átt mjög upp á pallborðið hjá íslenskum myndlistarkonum. „Grafikin varð kvinnagrein og blómstraði mjög á tímabilinu. Svo má ekki gleyma hinum stórmerkilega nýja textíl sem var mjög áberandi listform á áttunda áratugnum. Þá varð textillinn framsækinn, notast var við nýjan efnivið í textílverkum og hann varð þrívíðari.“

Barátta kvenna fyrir jafnrétti setti mikinn svip á áttunda áratuginn og pólitíkin rataði oft inn í listina, eins og verkin á sýningunni sýna glögg. „Sumar konur sýndu sitt nærumhverfi í listinni, aðrar unnu með stéttabaráttuna, það voru ýmsar spurningar sem svifu í loftinu.“

Þóttum ljótar og hrikalega frekar

Áttundi áratuginn var umbrotatími í kvennapólitík. Á sýningunni Með viljann að vopni sem verður opnuð á Kjarvalsstöðum í dag er áratuginn skoðaður í gegnum myndlist kvenna frá tímabilinu. **Edda Óskarsdóttir**, myndlistarkona og kennari, er í hópi þeirra sem eiga verk á sýningunni en hún var afar virk í réttindabaráttu kvenna. **Sigríður Björg Tómasdóttir** ræddi við hana.

Þegar Edda Óskarsdóttir var í Kvennaskólanum á sjötta áratugnum voru fata- og útsaumur stór hluti námsefnisins. Eins og hún orðar það miðaðist kvemmenntun að því að ala upp fyrirmyndar húsfreyjur. Hennar leið varð hins vegar ekki sú troðna, heldur varð hún mikilvirk í kvennabaráttunni. „Á þessum tíma bárust hingað stefnur að utan, erlendis voru stúdentauppreisnir í afgangi og kvennahreyfingar spruttu upp í kjölfarið.“

Edda fór á kaf í kvennapólitíkuna og var í hópi þeirra 28 kvenna sem funduðu í Norræna húsinu í apríllok 1970 og stofnuðu Rauðsokkahreyfinguna. „Við vorum allar þessar ungu konur búnar að reka okkur á ýmsa vegg. Við gátum ekki fengið gæslu fyrir börnin okkar til að stunda nám og vinnu, þau fáu dagheimilispláss sem voru til voru fyrir einstæðar mæður. Það þurfti ógurlegan bardaga til að koma börnunum í gæslu svo dæmi sé tekið.“

Rauðsokkahreyfingin vakti mikla athygli strax nokkrum dögum síðar þegar konur gengdu fylktu liði 1. maí, klæddar rauðum sokkum. „Þetta varð brátt ansi mikið starf. Við fórum fljótlega í að gera útvarpsþætti og stóðum fyrir alls konar uppákomum. Það var mikil mótstaða við okkur í fyrstu enda þóttum við ægilegar mussukerlingar, ljótar og hrikalega frekar.“

Rauðsokkur gáfu einnig út blaðið Forvitin

rauð sem ber handbragði Eddu vitni því hún sá um að teikna í það myndir ásamt Hildi Hákonardóttur myndlistarkonu en þær og Vilborg Harðardóttir blaðamaður sá um uppsetningu blaðanna fyrstu árin. Þá voru engar tölvur og allt teiknað, klippt og límt og pikkað á ritvél.

Vildum enga valdapíramída

Margar konur vöknudu til vitundar um kvennabaráttuna á kvennafrídaginn, 24. október 1975. Edda tók þátt í honum en var þá að draga sig út úr Rauðsokkunum.

„Rauðsokkahreyfingin hóf starfsemi sína í kjallara á Ásvallagötu 8, en hjónin Helga Ólafsdóttir og Stefán Karlsson voru svo elskuleg að láta okkur það í té. Svo óx starfsemin húsnaðinu yfir höfuð. Um skeið vorum við til húsa í Hamragörðum við Hofsvallagötu. Loks komum fengum við leiguhúsnaði á Skólavörðustíg 12. Við unnum hörðum höndum að því að koma því í gott horf og að því loknu jókst starfsemin mjög mikið.“

Ýmsir róttækir hópar tóku eftir vengni Rauðsokkanna og fóru að sækja fundi þeirra. „Við höfðum aldrei verið með formlega stjórn. Við vildum ekki valdapíramída heldur áttu allar að vera aktívur og unnið í starfshópum. Mörgum fannst við ógurlega óskipulagðar og þurfa harðara skipulag. Og smám saman urðu fundirnir endalaust pólitískt þref þannig að margir drógu sig út, þar á meðal ég.“

Vildum umbylta myndlistarkennslu

Edda sem hafði útskrifast úr námi árið 1968 vann fyrir sér sem myndmenntakennari. „Við nýútskrifaðir myndmenntakennarar vorum uppfull af því að umbylta þyrfti myndlistarkennslunni, okkur þótti kennslan íhaldssöm. Við vildum skapandi myndlist í skólastofum. Í framhaldinu gerðum við áhlaup á félag myndlistarkennara og þar var ég fljótlega komin í stjórn og var formaður félagsins 1978 til 1980.“

Á seinni hluta áttunda áratugarins fór Edda aftur í nám, þá í leirkerasmíði í Myndlista- og handíðaskóla Íslands. „Ég prófaði ýmsa miðla á þessum árum, var að teikna, mála og vefa. Vefnaður og hnýtingar voru í tísku. Ég var reyndar svo óheppin að það var mölur í húsinu þar sem ég leigði annars ágæta vinnustofu á þessum tíma og þau teppi sem ég gerði eyðilögðust og enduðu á haugunum. En ég var aldrei mjög virk í myndlistinni, þegar maður er að kenna þá er svo mikið sem þarf að gera, það þarf að sinna undirbúningi og svo þarf auðvitað að sinna fjölskyldunni. Í stopulum stundum verður ekki mikill tími til að skapa.“

Í leirkerasmíðinni fann Edda sig og helgaði sig henni á sínum virkasta tíma sem myndlistarkona, níunda áratugnum. Verkin hennar á sýningunni Með viljann að vopni eru einmitt leirker sem hún vann að námi loknu. Allan þann tíma vann hún í Myndlista- og handíðaskólanum, kenndi, var skólastjóri kennara-deildar og aðstoðarskólastjóri þótt formlega

væri sá titill ekki til. Hún var virk í Gallerí Langbrók, sem rekið var af konum og starfrækt á Bernhöftstorfunni. Starfsferlinum lauk hún svo við kennslu á listabraut Fjölbrautaskólans í Breiðholti.

Myndlistin var karlaheimur

Hún segir að þegar litid sé um öxl sé óhætt að fullyrða að íslensk myndlist hafi breyst mikið á áttunda áratugnum. „Það komu nýir miðlar og myndlistarmenn fóru að tjá sig með öðru efni en fyrr. Það var líka allt að opnast og menn fóru út í heim og sóttu sér áhrif alls staðar frá. Myndlistarheimurinn hafði verið mikill karlaheimur en það breyttist, og eins og staðan er í dag eru þrjár konur á móti hverjum karli í myndlistarnámi.“

Hin róttæka jafnréttisbarátta áttunda áratugarins skilaði miklum árangri. „Það hefur mikið áunnist. Ungar stúlkar geta varla ímyndað sér hvernig veröldin var. Við vorum aldar upp til þess að vera fyrirmyndar húsfreyjur,“ segir Edda en bætir við að enn sé barist fyrir launajafnrétti, sem virðist „endalaus bardagi“.

„Ég er ánægð með það sem áunnist hefur, þó alltaf megi gera betur. Við höfum átt kvenforseta sem hefði aldrei orðið nema vegna baráttunnar á áttunda áratugnum, forsætisráðherrann er kona og konur sitja í valdastöðum. Ekki það að það skipti öllu máli, en það er samt afar mikilvægt að konur sitji í ábyrgðarstöðum. Viðhorf kvenna eru önnur en karla.“

INNBLÁSTUR Í ELDVIRKNI ÍSLANDS Edda Óskarsdóttir rakst á hnattlaga hraunhnullunga sem urðu henni innblástur að jarðleirsskálum og Elisabet yfirfærir ennig á óhlutlægan hátt í verkum sínum ...“ segir í sýningarskrá en þar er þess einnig getið að víða á Vesturlöndum hafi konur yfirfært áhuga á líkama konunnar yfir á náttúrulegins, dregið fram hið smágerða og gert að tákni hins mikilfenglega.

KONUR OG MENN Vangaveltur og spurningar um jafnrétti sem konur og karlar stóðu frammi fyrir fléttast saman í textílverki Sigrúnar Sverrisdóttur.

ELDHÚS Textílverk eftir Önnu Þóru Karlsdóttur þar sem hún „myndgerir gömlu Rafha eldavélinu sem hún hefur hafið yfir hið hversdaglega notagildi og sýnir líkt og litid altari í hjarta heimilisins, ásamt helgigripum á borð við bláu kaffikönnuna,“ segir í sýningarskrá.

ÓNEFND Grafík var ákjósanlegur miðill til að koma áleiðis pólitískum boðskap. Hér er verkið Ónefnd eftir Ragnheiði Jónsdóttur sem var mjög virk í grafíklist á tímabilinu.